

Со идеите за возобновување на Охридската архиепископија на македонска основа, митрополитот Теодосиј ги развишал темелите на туѓите цркви во Македонија. Целиот живот, енергијата и љубовта им ги посветил на својот народ и на желбата за возобновување на Охридската архиепископија.

Пишува: Милева ЛАЗОВА

Одбележувањето 160 години од раѓањето и 80 години од смртта на скопскиот митрополит Теодосиј, а во пресрет на 240-годишнината од укинувањето на самостојноста на Охридската архиепископија во 1767 година, претставува потсетување на многубројните Македонци, кои во текот на два ипол века го посветиле своето духовно и револуционерно дело на возобновувањето на Охридската архиепископија. Васил Гологанов, подоцна замонашениот Теодосиј, роден во Егејскиот дел на Македонија, од дете бил предодреден од Бога за големи дела. Роден на Божик, како слепо дете, родителите го ветиле за во манастир, доколку оздраве. Со Божја милост прогледал на 12-годишна возраст, по што бил однесен во манастирот "Св. Јован Претеча"-Серско, каде што бил замонашен и го добил свештеното име Теодосиј.

"Живеејќи во втората половина на XIX век, ја преживувал голготата на македонскиот народ, ги поминал сите големи историски пресврти за Македонија, време на народни востанија, на духовна потчинетост од двете големи цркви - Грчката патријаршија и Бугарската егзархија, време на појава на пропагандите на соседните држави и време на поделба на етничката територија на Македонија. Митрополитот Теодосиј го поминал самоосознавачкиот духовен пат најнапред служејќи ѝ на Патријаршијата, подоцна и на Егзархијата, за на крај, разочаран од двете цркви, да му се посвети на големото дело - да ја возобнови неправедно укинатата Охридска архиепископија. Неговиот пат на духовно и на национално

НАЦИОНАЛНА О ВОЗОБНОВУВАЊ АРХИЕПИ

осознавање бил проследен со многу пречки. Сепак, името на митрополитот Теодосиј ги поминало портите на Патријаршијата и на Егзархијата, влегло во извештаите на агентите на соседните држави, а не останало незабележано и од големите европски сили, како и од балканскиот и од европскиот печат", објаснува Зоја Богдановска, авторка на изложбата.

Како што вели Богдановска, свештеничкиот повик го донел во Скопје, кога како егзархиски митрополит, Тео-

досиј застанал на чело на Скопската епархија. Во тоа време Епархијата била разнебитена од бугарската, српската и од грчката пропаганда. Во вакви услови тој ја почнал својата дејност. Почнал акција за отстранување на туѓите пропаганди преку осамостојување на црквите во Македонија. Со цел да се оса-

ОТ МИТРОПОЛИТ ТЕОДОСИЈ ГОЛОГАНОВ ВО

Триаголникот Мисирков - Гологанов - Поп Арсов

Архимандритот Неофит, идниот скопски митрополит, алармирал до егзархот Јосиф за опасноста од здружувањето на Мисирков, Гологанов и Поп Арсов. Тој напишал: "Ако е тоа вистина, а нема зошто да не лажат, тогаш самиот

заклучете каква опасност и претстои на Бугаристината во овие историски времиња. Замислете си да се здружат заедно мисирковштината на господинот Крсте, сепаратизмот на Неговото Високопреосвештено

енство Теодосиј и автономистината на господинот Петар Попарсов... На мислење сум, Ваше Блаженство, врз основа на протестот од Елархијскиот совет... да се отфрли кандидатурата на Неговото Високопреосвештено с. Теодосиј, со што би се избегнала една опасност од несметени размери за Бугарското дело во Македонија"

мостои од Егзархијата, митрополитот Теодосиј почнал да ја средува финансиската положба во црквата.

"Спровел реформи и во училиштата - додава Богдановска - каде поставувал месни учители и директори, а го отстранил бугарскиот училешен кадар. Дошол во судир со егзархот Јосиф, кој ја согледал опасноста од сепаратистичката дејност на митрополитот Теодосиј против егзархиското дело во Македонија. Овој судир траел сè до протерувањето на митрополитот од Скопје. Неговата борба против ширењето на пропагандите ќе ги обедини српската и грчката пропаганда да најдат начин да го ликвидираат митрополитот. Сè повеќе притиснат од пропагандите кои кон крајот на XIX век заземале сè поголем замав во Македонија, трпејќи ја и немилоста и заканите од егзархот Јосиф, митрополитот Теодосиј го презел последниот и најрадикален чекор - откажување од Егзархијата и отцепување на Скопската епархија како самостојна црква. Првиот чекор му бил да го отстрани бугарскиот јазик од училиштата, а бугарските учебници да ги замени со македонски. Ги собрал и сите крштални и венчални сведителства, умрени-

зархот Јосиф митрополитот Теодосиј потврдил дека неговата намера за одделување на македонските цркви од Егзархијата е дефинитивна. Тргнал низ градовите во Епархијата со цел да создаде единство кај народот. Отворено зборувал за постоењето на македонска народност и побарал од интелегенцијата да ги собира народните умотворби. Митрополитот Теодосиј пристапил кон придобивање на другите македонски епархии за обнова на Охридската архиепископија. Антиегзархистите во Прилеп биле отцепени од Егзархијата и се самоуправувале преку Варошмаалската црковно-училишна општина. Митрополитот Теодосиј и попот Спасе Игуменов требало да испратат молба до Високата порта и до Цариградската патријаршија за обнова на Охридската архиепископија, но не наишле на разбирање. Наоѓајќи се во безизлезна состојба, митрополитот Теодосиј со писмо се обратил до папата Лав XIII за обновување на Охридската архиепископија под покровителство на Римокатоличката црква. Во декември 1891 година, во зградата на Митрополијата во Скопје, митрополитот се сретнал со апостолскиот нунција Аугусто Бонети, и му

мешаат во внатрешниот црковно-просветен живот во Архиепископијата. Бонети ја известил Конгрегацијата за успешните преговори, нарекувајќи го митрополитот Теодосиј духовен водач на населението во Македонија и тврдел дека со неговото преминување целото население во Македонија ќе тргне по него.

"Во писмото до својот пријател, архимандритот Дионисиј, напишал: '... Јас тргнав да ја обновам Охридската архиепископија и нема враќање назад. Не сум сигурен дека ќе успеам, зашто многу е направено од нашите 'пријатели' да дојде до ваква положба. Но, време е да се почне со сеидбата. Некоје семе ќе падне на камен, некое пилците ќе го изедат, но некое ќе најде плодна почва и ќе никне. Секој почеток е тежок и секое големо дело бара жртва, но нека таа жртва биде полезна за мојот народ...! Егзархот Јосиф јавно објавил обвинение против митрополитот Теодосиј, така што тој бил принудно спроведен во Цариград каде му била одземена титулата 'митрополит скопски'. На 11 март бил испратен во еден софиски манастир на принуден престој. Неговото сменување предизвикало револт кај Македонците. Скопјани протестирале и донеле резолуција до колку Теодосиј не биде вратен, населението до премине во унија со Римокатоличката црква. Протести имало и во другите градови во Скопската епархија, како и во Охридско, Битолско, Кичевско, Ресенско, Прилепско и Велешко. Реакции имало и во Солун", вели авторката Богдановска.

По ова Теодосиј бил одведен во Рилскиот манастир, на таму често бил посетуван од поклоници. Затоа бил пренесен во Драгалевскиот манастир во Софија, каде останал сè до 1901 година. Во 1910 година бил назначен за митрополит во Маронската епархија во областа Гумурчина, но и таму не ја спроведувал политиката на Егзархијата. Го вратиле во Софија и го сместиле во Домот на Духовната академија, без никаква должност. Изолиран од црковно-политичкиот живот во Македонија, митрополитот Теодосиј се оддал на пишување. Не само што почнал да преведува дела со религиозно-философска проблематика, туку станал и автор на повеќе оригинални дела. Таму и починал во 1926 година.

"Она што му дава посебен белег на митрополитот Теодосиј е неговата национална осознаеност. Не само што бил духовен водач, тој бил и револуционерно изградена личност. Неговите тесни врски со еден од основачите на ТМОРО, Петар Поп Арсов, како и со македонистот Крсте Петков Мисирков, ни отвораат нова и многу значајна димензија во проучувањето на ликот на митрополитот Теодосиј. Македонскиот народ од времето на укинувањето на Охридската архиепископија во 1767 година, сè до нејзиното возобновување два века подоцна, не престанал да се бори за самостојна македонска црква. Токму поради ова не е спорно легитимното право на МПЦ како единствена наследничка на Охридската архиепископија", потенцира Богдановска.

СОЗНАЕНОСТ ЗА Е НА ОХРИДСКАТА СКОПИЈА

ци и други документи, кои биле изгорени во скопската Митрополија. Во Вилаетската печатница испечатил нови документи на народен македонски јазик, на велешко-штипското наречје, кои влегле во употреба".

Според сознанијата на авторката Богдановска, во писмото упатено до ег-

нагласил дека прифаќа унија со Римокатоличката црква, но под одредени услови: да ја обнови Охридската архиепископија; на чело да стои лично тој (Теодосиј); високиот и нискиот клер да бидат Македонци; границите на Архиепископијата да се поклопуваат со границите на провинцијата Македонија; старите унијати од Кукушко-полјанинската и Струмичката епархија да се одделат од јурisdикцијата на охридскиот архиепископ; католичките мисионери, со исклучок на оние кои веќе се во Македонија, да не се